

Верховний
Суд

ОГЛЯД РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

За період з 30.03.2020 по 03.04.2020

2020/13

Дата прийняття:	31/03/2020
Дата набуття статусу остаточного:	01/07/2020 (Палата) Набуття статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція).
Назва:	<u>CASE OF MURDALOVY v. RUSSIA</u> (Application no. 51933/08)
Зміст:	<p>Події, що мали місце в цій справі, відбувались у 2001 році в м. Грозний, Республіка Чечня.</p> <p>Заявниками у цій справі є батько та мати Zelimkhan Murdalov; третьою заявницею є його сестра.</p> <p>Справа стосувалась скарг заявників за: 1) статтю 2 Конвенції у зв'язку з тим, що їхній родич був викрадений правоохоронцями та зник безвісти, і що національні органи влади не змогли провести ефективне розслідування щодо цього; 2) зазначали, що в результаті зникнення їхнього родича та непроведення державними органами розслідування вони зазнали душевних страждань, що є порушенням статті 3 Конвенції; 3) стверджували про катування їхнього родича працівниками міліції та відсутність ефективного розслідування їхніх тверджень; 4) наголошували, що всупереч статті 13 Конвенції їх було позбавлено ефективних засобів захисту стосовно скарг за статтями 2 та 3 Конвенції.</p>
Констатоване порушення (стаття):	<p>Порушення статті 2 Конвенції (право на життя) у матеріальному аспекті стосовно зникнення та смерті родича заявників – Zelimkhan Murdalov.</p> <p>Порушення статті 2 Конвенції у процесуальному аспекті щодо неспроможності органів влади провести ефективне розслідування обставин зникнення Zelimkhan Murdalov.</p> <p>Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування) стосовно душевних страждань заявників, спричинених зникненням їхнього родича та реакції органів влади на їхні страждання.</p> <p>Відсутність порушення статті 3 Конвенції щодо катування Zelimkhan Murdalov.</p> <p>Порушення статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту) у поєднанні зі статтею 2 Конвенції щодо зникнення та смерті Zelimkhan Murdalov.</p> <p>Порушення статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтею 3 Конвенції щодо душевних страждань заявників.</p>

Дата прийняття:	31/03/2020
Дата набуття статусу остаточного:	31/06/2020 (Палата) Набуття статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.
Назва:	CASE OF ANDREEA-MARUSIA DUMITRU v. ROMANIA (Application no. 9637/16)
Зміст:	<p>Справа стосувалася ефективності та тривалості розслідування факту отримання заявницею вогнепальних поранень під час операції, проведеної працівниками правоохоронних органів, на складі товарного потяга у листопаді 2005 року.</p> <p>Заявниця у справі – Андреа-Маруся Думітру, громадянка Румунії, народилася у 1990 році та проживає в м. Бужору (Румунія).</p> <p>8 листопада 2005 року заявниця, якій тоді було п'ятнадцять років, поверталася додому зі своєю матір'ю через вагонні депо товарних потягів. Поки заявниця піднімалася на залізничну платформу, в неї влучив постріл, у результаті чого вона зазнала тілесних ушкоджень. За даними Уряду, працівників поліції було зобов'язано розігнати групу осіб у складі приблизно 90 людей ромського походження, які готувалися викрасти металобрухт, що зберігався у вантажному поїзді. Уряд стверджував, що заявниця та її мати були у складі цієї групи. Члени сім'ї заявниці відвезли її до центру надання невідкладної медичної допомоги, де їй зробили хірургічну операцію з видалення частини печінки. У 2006 та 2007 роках вона неодноразово перебувала у лікарні з метою отримання лікування від наслідків понесених травм.</p> <p>8 грудня 2005 року працівники правоохоронних органів розпочали розслідування ймовірної причетності заявниці до крадіжки металобрухту.</p> <p>3 липня 2012 року прокурор скасував обвинувальний акт через відсутність доказів у матеріалах справи для пред'явлення обвинувачення заявниці.</p> <p>1 серпня 2006 року заявниця подала скаргу щодо вчинення стосовно неї кримінального злочину – замаху на умисне вбивство. 4 серпня 2009 року органи прокуратури Бухарестського округу припинили кримінальне провадження, вказавши, що підозрюваний працівник правоохоронних органів діяв у стані необхідної оборони.</p> <p>28 червня 2010 року суд апеляційної інстанції розпочав апеляційне провадження та ухвалив відновити досудове розслідування.</p> <p>У рішенні від 31 липня 2014 року прокурор у суді касаційної інстанції закрити розслідування справи та відхилив скаргу заявниці. Прокурор встановив, що поліцейський застосував вогнепальну зброю з метою</p>

	захисту своїх охоронюваних законом прав та інтересів у межах проведення операції щодо врегулювання громадського порядку. 25 лютого 2015 року Бухарестський районний суд відхилив апеляційну скаргу заявниці щодо оскарження обвинувального акта.
Констатоване порушення (стаття):	Порушення статті 2 Конвенції (право на життя) у матеріальному та процесуальному аспектах.
Дата прийняття:	31/03/2020
Дата набуття статусу остаточного:	31/06/2020 (Палата) Набуття статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.
Назва:	<u>CASE OF DOS SANTOS CALADO AND OTHERS V. PORTUGAL</u> (<i>Applications nos. 55997/14 and 3 others</i>)
Зміст:	Справа стосувалася громадян Португалії, які скаржилися на визнання неприйнятними їхніх звернень до Конституційного суду. Заяви № 55997/14 та № 68143/16 також стосувалися ймовірної відсутності неупередженості колегії у складі трьох суддів Конституційного суду. У заяві № 55997/14 йшлося про те, що заявниця подала позов до адміністративних судів, оскаржуючи встановлений розмір її пенсійного забезпечення; у задоволенні її позовних вимог було відмовлено. Заявниця в апеляційному порядку звернулася до Конституційного суду зі скаргою, яка у подальшому була визнана непринятною. Заявниця подала заперечення до колегії у складі трьох суддів Конституційного суду, яке було відхилено. Заявники, які подали заяву № 68143/16, є посадовими особами Міністерства транспорту, які фактично здійснювали функції інспекторів. Вони скаржилися на відсутність норм, які б регулювали порядок їх професійного зростання. Їхню скаргу було відхилено Центральним адміністративним судом у північному регіоні та Вищим адміністративним судом. Заявники подали скаргу до Конституційного суду, яка була визнана непринятною. Таке рішення було ухвалено колегією у складі трьох суддів. Заявник, який подав заяву № 78841/16, був засуджений за шахрайство, учинене при обтяжуючих обставинах, скаржився на порушення принципу <i>non bis in idem</i> ¹ . Його скарга була відхилена рішеннями судів першої та другої інстанцій. Він подав скаргу

¹ Заборона двічі притягувати до кримінальної відповідальності за одне й те ж правопорушення.

	<p>до Конституційного суду, який визнав її непринятною. Колегією у складі трьох суддів це рішення було залишено без змін.</p> <p>У заяві № 3706/17 заявник, якого вироком суду було засуджено до трьох років та двох місяців позбавлення волі за домашнє насильство, оскаржував, серед іншого, встановлення фактів, що призвели до його засудження, та тлумачення положень законодавства. Він також стверджував, що його було звільнено від кримінальної відповідальності за вчинення домашнього насильства у зв'язку із закінченням строків давності. Заявник стверджував, що його засудження порушило заборону зворотної дії закону про кримінальну відповідальність у часі та принцип презумпції невинуватості. Суди першої та другої інстанцій відхилили його скарги. Заявник подав скаргу до Конституційного суду, яка була визнана непринятною. Заявник не подавав заперечень до Колегії суддів Конституційного суду у складі трьох суддів.</p>
Констатоване порушення (стаття):	<p>Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) у заявах № 55997/14 та № 68143/16, за якими заявникам було відмовлено у доступі до суду.</p> <p>Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції через втручання у право заявника на доступ до суду за заявою № 78841/16.</p> <p>Заява № 3706/17 була відхилена у зв'язку із невичерпанням національних засобів юридичного захисту відповідно до положень пунктів 1 та 4 статті 35 Конвенції.</p>
Дата прийняття:	31/03/2020
Дата набуття статусу остаточного:	31/06/2020 (Палата) Набуття статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.
Назва:	CASE OF JEANTY v. BELGIUM (Application no. 82284/17)
Зміст:	<p>Справа стосувалася особи, яка страждала від психічного розладу і здійснила кілька спроб самогубства під час її перебування у слідчому ізоляторі у в'язниці м. Арлон. Заявник – Філіп Джанті, громадянин Бельгії, який народився у 1969 році та проживає в м. Арлон (Бельгія).</p> <p><i>Період тримання під вартою з 26 червня по 12 серпня 2011 року</i></p> <p>У червні 2011 року заявника було заарештовано та взято під варту за підозрою у вчиненні насильницьких дій сексуального характеру та нападах, що призвели до втрати працездатності, вчинених щодо його дружини. Під час допиту він повідомив, що мав психологічний стрес та</p>

потребує примусового ув'язнення, оскільки має намір вчинити самогубство. Наступного дня слідчий суддя наказав помістити заявника до місць тримання під вартою, сповістивши керівництво в'язниці про його наміри. Після прибуття до місця тримання під вартою заявник здійснив три спроби самогубства. Працівниками в'язниці вилучили усі предмети та його особисті речі. Надалі заявника помістили в безпечний ізолятор, і лікар призначив йому заспокійливий засіб. Заявник кілька днів перебував під особливим наглядом; 12 серпня 2011 року його було звільнено з-під варти після внесення застави.

Період ув'язнення з 21 жовтня по 2 грудня 2011 року

У жовтні 2011 року заявника було заарештовано вдруге, оскільки він не виконував покладені на нього при застосуванні запобіжного заходу обов'язки. Його відвезли назад до в'язниці м. Арлон, де він декілька разів подавав клопотання про переведення його до іншої тюремної камери, у яких скаржився на осіб, що перебували разом із ним. У листопаді 2011 року після відмови у задоволенні клопотання заявник знову погрожував вчинити самогубство. Його помістили до слідчого ізолятора із особливим наглядом. Під час перевірки працівник в'язниці виявив, що заявник закріпив свої штани на тюремних ґратах. Його зупинили, перш ніж він вчинив спробу самогубства. За розпорядженням лікаря працівники в'язниці надягнули на нього шолом і наручники, щоб не допустити удару головою об стіну та травмування. Через два дні заявник був виведений з ізоляції, його допитав керівник в'язниці, який наказав вжити щодо заявника дисциплінарне стягнення у вигляді поміщення до слідчого ізолятора строком на три дні, оскільки, на його думку, погрози заявника були спрямовані на здійснення тиску на працівників місця відбування покарання.

2 грудня 2011 року заявника було звільнено з-під варти після внесення застави.

Подальші події

У квітні 2014 року заявник подав до суду скаргу на невідомих осіб, стверджуючи, що його було піддано нелюдському та принизливому поводженню протягом двох періодів перебування у слідчому ізоляторі, скаржився на те, що не було враховано його особливий стан здоров'я (потреба у невідкладній психологічній допомозі) під час поміщення до звичайних тюремних камер. У задоволенні скарги було відмовлено, суд апеляційної інстанції залишив це рішення без змін. Заявникові було також відмовлено у задоволенні заяви щодо питань права. У квітні 2014 року рішенням суду першої інстанції заявника було притягнуто до кримінальної відповідальності та призначено

Огляд рішень Європейського суду з прав людини

	покарання у виді позбавлення волі строком на чотири роки. У квітні 2019 року рішенням апеляційного суду скасовано вирок суду першої інстанції та встановлено, що заявник не міг усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та (або) керувати ними. Суд апеляційної інстанції встановив його примусове взяття під варту та арешт.
Констатоване порушення (стаття):	Відсутність порушення статті 2 Конвенції (право на життя). Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування) у матеріальному та процесуальному аспектах.
Дата прийняття:	02/04/2020
Дата набуття статусу остаточного:	02/07/2020 (Палата) Набуття статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.
Назва:	CASE OF KUKHALASHVILI AND OTHERS v. GEORGIA (Applications nos. 8938/07 and 41891/07)
Зміст:	Справа стосувалася загибелі родичів заявників під час проведення працівниками правоохоронних органів заходів з метою припинення протиправних дій правопорушників у в'язниці. Заявники у справі – Софію Кухалашвілі, Марина Гордадзе та Русудан Читашвілі – громадяни Грузії, які народилися у 1977, 1956 та 1938 роках відповідно та проживають у Грузії. Перша та друга заявниці – сестра і мати З. К., третя заявниця – мати А. Б. Обидва чоловіки (З. К. та А. Б., віком 23 та 29 років відповідно), відбуваючи призначене покарання у в'язниці № 5, загинули під час вжиття поліцейськими прийомів боротьби з метою припинення протиправних дій у в'язниці у березні 2006 року. Протиправні діяння мали місце тоді, коли органи державної влади вивезли з тюремної лікарні шість імовірних злочинних кримінальних «авторитетів» та їхніх близьких соратників. Метою органів державної влади було зменшити передбачуваний вплив злочинців у місцях позбавлення волі, але, оскільки їх усунули завдяки силовим заворушенням, заколоти спалахнули у двох сусідніх в'язницях – № 1 і № 5. Органи державної влади згодом вжили заходи щодо недопущення порушення громадського спокою і порядку, зокрема, щодо погашення заворушень у в'язниці № 5, де заворушення вийшло з-під контролю. У результаті подій, що відбулися, загинуло сім ув'язнених та 22 особи були поранені. Згодом заявники у справі отримали від працівників правоохоронних органів документи про смерть своїх родичів, де було констатовано, що обоє отримали вогнепальні поранення. Прокурори окремо заявляли кожній родині, що З. К. та А. Б. отримали смертельні

	<p>тілесні ушкодження «в умовах крайньої необхідності». Прокурори відмовилися надавати заявникам статус сторін у цивільних справах щодо встановлення факту смерті їхніх родичів. За інформацією, яку надав Уряд до Суду, серед іншого, органи державної влади проводили розслідування заворушень і досліджували факт застосування сили працівниками правоохоронних органів. Шістьох ув'язнених – імовірних злочинних «авторитетів» та їхніх близьких соратників – на підставі вироків суду, що набули статусу остаточних, було притягнуто до кримінальної відповідальності за підбурювання у вчиненні заворушень. Суд першої інстанції встановив, що особи, які утримувалися у в'язниці № 5, кидали шматки цегли та заліза у працівників в'язниці, а останні застосували заходи щодо припинення протиправних дій, зреагувавши за допомогою гумових куль. Згодом ув'язнені вистрілили з пістолетів Макарова та застосували газову зброю, продовжуючи чинити опір до втручання офіцерів в'язниці та представників правоохоронних органів. Прокуратура також порушила кримінальні провадження щодо можливого зловживання владою з боку поліції щодо ув'язнених осіб через відкриття вогню під час бунту та щодо можливого вбивства, пов'язаного зі смертю З. К. та А. Б. Деякі слідчі заходи були вжиті під час провадження у справі, але не є зрозумілим, чи були вжиті такі заходи стосовно З. К. та А. Б.</p>
<p>Констатоване порушення (стаття):</p>	<p>Порушення статті 2 Конвенції (право на життя) у матеріальному та процесуальному аспектах.</p>
<p>Дата прийняття:</p>	<p>02/04/2020</p>
<p>Дата набуття статусу остаточного:</p>	<p>02/07/2020 (Палата) Набуття статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.</p>
<p>Назва:</p>	<p>CASE OF MAZAHIR JAFAROV v. AZERBAIJAN (Application no. 39331/09)</p>
<p>Зміст:</p>	<p>Справа стосувалася стверджуваних порушень пункту 1 статті 6 Конвенції та статті 1 Першого протоколу до Конвенції, спричинених рішеннями національних судів відхилити клопотання заявника про припинення права власності колишніх членів його сім'ї на його квартиру в обмін на компенсацію. У 1991 році заявник та його дружина, син і донька вселились у трикімнату квартиру, яка була у власності держави, на основі ваучера роботодавця заявника – державної компанії. У 1994 році заявник приватизував квартиру і став її власником за</p>

згодою єдиного члена сім'ї, який на той час був повнолітнім – його дружини, яка відмовилась від свого права власності на квартиру під час приватизації. Всі члени родини, включно з дітьми, мали право проживати в цій квартирі.

У 2007 році пара розлучилась. Після розлучення заявник і члени родини продовжували проживати в цій квартирі, проте в результаті цього виникали сімейні конфлікти. За твердженнями заявника, були випадки, коли члени родини перешкоджали йому увійти до квартири чи ображали його. Тому заявник був змушений змінити своє місце проживання.

У невстановлену дату 2008 року колишня дружина заявника звернулась із позовом до районного суду проти заявника, в якому вимагала визнання права власності на 1/3 частину квартири.

У невстановлену дату 2008 року заявник подав зустрічний позов, в якому вимагав припинення права користування квартирою членами родини за умови сплати ним компенсації в розмірі 18 000 азербайджанських манатів (по 6000 азербайджанських манатів на кожного члена родини). В цьому контексті заявник стверджував, що запропонована сума може бути достатньою для членів родини, щоб вони змогли знайти альтернативне житло на період не менше 5 років.

24 липня 2008 року районний суд відхилив позов колишньої дружини заявника і його зустрічний позов. Що стосується позову колишньої дружини заявника, суд вказав, що квартира не була спільною власністю колишнього подружжя, оскільки вона не була придбана за їхні спільні кошти, накопичені під час шлюбу, а була надана заявникові з державного житлового фонду і приватизована ним. На час приватизації квартири колишня дружина заявника добровільно відмовилась від права на частку квартири.

Що стосується зустрічного позову заявника, суд першої інстанції послався на положення Цивільного кодексу, за яким виселення осіб, які мають право на проживання, можливе на підставі судового рішення та виплати компенсації. Суд також послався на рішення Конституційного суду від 26 вересня 2007 року, відповідно якого така компенсація має бути достатньою для колишніх членів родини, щоб вони могли проживати в «підходящому альтернативному житлі на постійній основі і впродовж тривалого часу». Суд не уточнив суму компенсації, яка мала бути достатньою.

Не погодившись, заявник оскаржив рішення суду в апеляційному порядку, вказавши, що суд першої інстанції не здійснив оцінку того, яка сума компенсації у його справі могла бути достатньою, та не обґрунтував того, що запропонована заявником сума була

	<p>недостатньою, внаслідок чого було порушено його право на обґрунтоване рішення як згідно з національним законодавством, так і з пунктом 1 статті 6 Конвенції та порушено право власності. Заявник також стверджував, що у разі недостатності такого доказу, як «реальна ринкова вартість», суд міг би призначити експертизу у його справі для проведення відповідної оцінки.</p> <p>Згідно з поданим заявником листом від недержавної організації «Учасники ринку землі» від 20 вересня 2008 року, за оцінкою останньої, поточна ринкова вартість місячної оренди двокімнатної квартири становила 230 доларів США (приблизно 187 азербайджанських манатів на час подій).</p> <p>14 жовтня 2008 року Апеляційний суд м. Баку підтримав рішення суду першої інстанції. В рішенні апеляційного суду не йшлося про оцінку, надану заявником.</p> <p>Заявник подав касаційну скаргу, в якій він стверджував, що рішення судів попередніх інстанцій не були належним чином обґрунтовані.</p> <p>24 лютого 2009 року Верховний суд відхилив касаційну скаргу заявника.</p>
Констатоване порушення (стаття):	Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).
Дата прийняття:	02/04/2020
Дата набуття статусу остаточного:	02/07/2020 (Палата) Набуття статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.
Назва:	<u>CASE OF CHORBADZHIYSKI AND KRASTEVA v. BULGARIA</u> (Application no. 54991/10)
Зміст:	<p>Справа стосувалася надмірної суми судового збору, який заявники були зобов'язані сплатити у зв'язку із розглядом їхніх скарг проти держави.</p> <p>29 серпня 1998 року дружина першого заявника та мати другого заявника загинула в результаті падіння гілки дерева під час шторму.</p> <p>Кілька років потому, 6 серпня 2003 року, заявники на підставі Закону про відповідальність держави за шкоду 1988 року (Закон 1988), спричинену громадянам, звернулись із позовом до суду проти держави, муніципалітету та двох осіб, які просили муніципалітет прибрати дерево. Крім цього, заявники вимагали 2 000 000 та 200 000 болгарських левів компенсації моральної шкоди, спричиненої втратою дружини та матері відповідно.</p>

5 листопада 2004 року суд першої інстанції відхилив позов заявників. Суд зауважив, що відповідно до Закону 1988 держава сама по собі не має процесуальної правоздатності як такої і може нести відповідальність лише через своїх агентів та уповноважені органи державної влади.

У цій справі це були муніципальні органи. Проте суд дійшов висновку, що муніципалітет не може бути відповідальним за інцидент, оскільки смерть родички заявників була випадковою. Суд також відхилив позов до двох фізичних осіб, в чиїх діях не вбачалося зв'язку з інцидентом. Суми компенсацій моральної шкоди, яких вимагали заявники, суд визнав надмірними і такими, що не підкріплені доказово. На основі положень Закону суд зобов'язав заявників сплатити 88 000 болгарських левів (приблизно 44 994 євро) судового збору, що становить 4 % від 2 200 000 болгарських левів – загальної суми компенсації, яку вимагали заявники.

Заявники оскаржили рішення суду.

21 березня 2006 року суд апеляційної інстанції частково підтримав і скасував в іншій частині рішення суду першої інстанції. Апеляційний суд закрит провадження проти держави, визнавши позов у цій частині неприйнятним через відсутність процесуальної правоздатності як такої у держави та залишив у силі рішення щодо двох відповідачів – фізичних осіб. Суд далі зазначив, що обрізування дерев не є адміністративною діяльністю, і що Закон 1988 в цій справі не підлягає застосуванню. Суд перекваліфікував заяву проти муніципалітету на позов у порядку загального деліктного законодавства [загальні норми якого викладені у Законі про зобов'язання та контракти 1951 року (Закон 1951)] і направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Апеляційний суд також скасував рішення в частині судового збору.

Заявники подали касаційну скаргу. 10 січня 2017 року Верховний касаційний суд скасував рішення нижчестоящего суду та направив справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції. Верховний касаційний суд вказав, що апеляційний суд правильно охарактеризував позов проти муніципалітету, проте замість направлення справи на новий розгляд апеляційний суд мав би сам розглянути відповідний позов.

24 липня 2008 року апеляційний суд присудив кожному із заявників 50 000 болгарських левів компенсації моральної шкоди плюс відсотки та відхилив інші вимоги. Суд дійшов висновку, що заявники не продемонстрували особливих обставин, які б виправдовували надзвичайно високий розмір їхніх вимог. Підкресливши, що судовий збір не було оплачено заздалегідь, суд зобов'язав заявників спільно

сплатити 126 000 болгарських левів (64 423 євро) судового збору. Сума збору була розрахована як пропорційний відсоток від суми відхиленої частини позовних вимог – 2 100 000 болгарських левів, що відповідає 4 % стосовно провадження в суді першої інстанції та 2 % – в суді апеляційної інстанції.

Заявники подали касаційну скаргу, в якій зазначали, що присуджена компенсація була надто малою, щоб компенсувати їм втрату життя їхньої родички; також вказали, що, зобов'язавши їх сплатити судовий збір, суди фактично забрали в них те, що їм було присуджено. 5 вересня 2008 року апеляційний суд повернув касаційну скаргу з підстави пропуску строку на оскарження.

Муніципалітет також подав касаційну скаргу, яка надалі була допущена до розгляду.

10 березня 2010 року Верховний касаційний суд підтримав висновки суду апеляційної інстанції.

13 та 15 квітня 2010 року заявники звертались до Верховного касаційного суду з проханнями переглянути рішення суду стосовно судових витрат. Посилаючись на рішення ЄСПЛ у справі «*Stankov v. Bulgaria*» (no. 68490/01, 12 липня 2007 року), заявники стверджували, що у відповідь це рішення Закон було змінено і він більше не вимагав сплати судового збору скаргниками у випадку повного чи часткового задоволення судами їхніх вимог до держави. Заявники зазначили, що хоча їхня вимога була перекваліфікована як така, що підлягає розгляду на підставі загального деліктного законодавства, у світлі застосовних процесуальних правил перед тим, як розглядати справу по суті, суд апеляційної інстанції мав би спершу проінструктувати їх щодо сплати судового збору. Замість цього суд зобов'язав їх сплатити судовий збір, розмір якого був надмірним, лише на стадії завершення провадження.

17 червня 2010 року Верховний касаційний суд відхилив їхні клопотання, проте підкреслив, що апеляційний суд грубо порушив вимоги процесуального закону і неправильно розглянув позови заявників без накладення зобов'язання спершу сплатити обов'язковий судовий збір. Зокрема, Верховний касаційний суд вказав, що процедура зміни судового рішення в частині судових витрат стосувалася лише витрат, а не була застосовна до судового збору, який встановлювався згідно із законом та не може бути зменшений на розсуд суду. Інша колегія суддів Верховного суду підтримала це рішення.

Рішення щодо стягнення з заявників сум судового збору у 2011 році було виконано.

Оцінка Суду

Суд підкреслює, що вимога сплати судового збору цивільним судам у зв'язку із подачею скарг, які сторони просять розглянути, не може розглядатись як обмеження права на доступ до суду, яке саме по собі є несумісним з положенням пункту 1 статті 6 Конвенції (див. рішення у справі «*Stankov v. Bulgaria*», § 52). Проте сума судового збору, оцінена у світлі певних обставин конкретної справи, включно із здатністю заявника сплатити його та стадії провадження, на якій таке обмеження було накладено, є важливими факторами, які мають істотне значення для визначення того, чи використала та чи інша особа своє право на доступ до суду (див. рішення у справі «*Kreuz v. Poland*», no. 28249/95, § 60, ECHR 2001-V) (пункт 56 Рішення).

Таке обмеження не буде сумісним з пунктом 1 статті 6 Конвенції, якщо не переслідує легітимну мету чи немає розумного пропорційного взаємозв'язку між використаними засобами та цілями, що переслідуються (див. рішення у справі «*Urbanek v. Austria*», no. 35123/05, § 50, 9 грудня 2010 року). Договірні Держави використовують певну свободу розсуду в цьому відношенні, однак остаточне рішення в частині дотримання вимог Конвенції покладається на Суд (див. рішення у справі «*Kreuz v. Poland*», § 60). Суд надалі з'ясує, чи було це досягнуто в цій справі (пункт 58 Рішення). Суд підкреслює, що в попередніх справах проти Болгарії він вже визнавав те, що національна система судового збору переслідувала легітимну мету фінансування судової системи та діяла як стримуючий фактор щодо необґрунтованих позовів. Проте у ряді справ, які заявники порушували проти державних органів, в яких їх було зобов'язано сплатити судовий збір незважаючи на те, що їхні вимоги були задоволені судами, Суд дійшов висновку, що судовий збір був надмірним. Суд також дійшов висновку, що норми права щодо судового збору не мають накладати надмірний тягар на сторін, коли їхні позови проти держави є виправданими, оскільки є парадоксальним те, що, накладаючи різні податки, Держава однією рукою забирає те, що присудила іншою [див. рішення у справах «*Stankov v. Bulgaria*», § 59 та «*Scordino v. Italy*» (no. 1, [ВП], no. 36813/97, § 201, ECHR 2006-V)].

Таким чином, у справі «*Stankov v. Bulgaria*» судовий збір, сплачений заявником, становив приблизно 90 % компенсації, яка мала бути сплачена Державою (§ 51), а у справі «*Mihalkov v. Bulgaria*» (no. 67719/01, § 60–65, 10 квітня 2008 року) збір був вищий, ніж присуджена сума. В іншій розглянутій справі Суд встановив порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, де судовий збір становив 72 % присудженої компенсації (див. рішення у справі «*Tzvyatkov v. Bulgaria*», no. 20594/02, § 25–27, 12 червня 2008 року). На відміну від справи

«*Zaharieva v. Bulgaria*» [(dec.), no. 6194/06, 20 листопада 2012 року], у якій суд відхилив аналогічну скаргу, де судовий збір становив приблизно 8,3 % присудженої суми компенсації (§ 95–96) (пункт 59 Рішення).

Зазначаючи про порушення пункту 1 статті 6 Конвенції, на додаток до висновку про суму судового збору та його співвідношення з сумою позову, який був задоволений національними судами, ЄСПЛ взяв до уваги також інші обставини. Суд розглянув питання передбачуваності таких сум, які були накладені в кінці провадження, а також чи забезпечувала система судового збору належний ступінь гнучкості (див. рішення у справі «*Urbanek v. Austria*», § 64) і чи була можливість оцінки пропорційності судового збору національними судами (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Stankov v. Bulgaria*», § 64–67) (пункт 60 Рішення).

Суд далі підкреслює, що заявники вимагали 2 000 000 болгарських левів компенсації моральної шкоди у зв'язку зі смертю їхньої родички. Суд усвідомлює, що така вимога відображає емоційні страждання заявників, і що їм, імовірно, було б складно оцінити розмір моральної шкоди щодо цього. Проте Суд звертає увагу, що заявлена сума компенсації значно перевищувала суми, присуджені національними судами в аналогічних справах на час подій. Тоді як Суд не має сумнівів у справжності та серйозності їхніх скарг, він вважає, що заявлена сума компенсації шкоди була доволі надмірною (порівняйте з рішеннями у справах «*Kupiec v. Poland*», no. 16828/02, § 49, 3 лютого 2009 року, де Суд визнав вимогу заявника «надто перебільшеною та нереальною», та «*Kuczera v. Poland*», no. 275/02, § 46, 14 вересня 2010 року, в якій Суд дійшов висновку, що запитувана сума компенсації була «перебільшеною») (пункт 62 Рішення).

На час звернення заявників з позовом про відшкодування шкоди до суду Закон не передбачав вимоги сплати судового збору заздалегідь. Після перекваліфікації справи національними судами на таку, що підлягала розгляду в порядку загального деліктного законодавства, та направлення її на новий розгляд апеляційний суд не проінструктував заявників щодо сплати судового збору заздалегідь, що разом із можливістю звільнення від сплати судового збору було однією із гарантій (відповідно до національного законодавства) запобігання стягнення надмірного судового збору. Замість цього, суд лише коротко підкреслив в своєму рішенні, що на початку провадження судовий збір стягнуто не було, та зобов'язав заявників сплатити його як за розгляд вимог в суді першої інстанції, так і в суді апеляційної інстанції в сумі 126 000 болгарських левів. Щодо цього Верховний касаційний суд встановив грубе порушення апеляційним

судом норм процесуального права. Через недотримання національної процедури національні суди позбавили заявників можливості належним чином розглянути питання судового збору та, можливо, переоцінити свої скарги з огляду на суму судового збору (пункт 63 Рішення).

В доповнення до передбачуваності судового збору, Суд підкреслює, що його розрахунок у цій справі ґрунтувався на негнучкій ставці, яку Суд визнав проблематичною у справі «*Stankov v. Bulgaria*» (§ 64–65; див. також рішення у справі «*Agromodel OOD v. Bulgaria*», по. 68334/01, § 47, 24 лютого 2009 року, яка також стосувалася системи судового збору на підставі загального деліктного законодавства у провадженні, порушеному компанією-заявником проти прокуратури).

Суд погодився з тим, що встановлення системи судового збору таким чином, щоб зв'язати судовий збір з майновими вимогами, що є предметом спору, належить до компетенції держави. Проте така система має бути достатньо гнучкою, щоб дозволити стороні використати повне чи часткове звільнення від сплати судового збору або зменшення його розміру (див. рішення у справі «*Urbanek v. Austria*», § 61–65).

У цій справі заявники не змогли скористатися гарантіями, наданими законодавством проти надмірного судового збору і, зокрема, від «попереджувального фактору», який вимагає сплату судового збору заздалегідь, та пов'язану з цим можливість клопотати про звільнення від сплати (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Stankov v. Bulgaria*», § 65) (пункт 64 Рішення).

Тлумачення застосовного національного законодавства Верховним касаційним судом у провадженні щодо зміни судового збору, який мало бути стягнуто із заявників, також вказувало на відсутність гнучкості в цій справі. Незважаючи на їхнє пряме посилання на рішення Суду у справі «*Stankov v. Bulgaria*», дві колегії Верховного касаційного суду дійшли висновків про автоматичне застосування правил щодо судового збору та відсутність жодних можливостей для судової дискреції (пункт 65 Рішення).

Суд також підкреслює, що після рішення Суду у справі «*Stankov v. Bulgaria*» система судового збору на підставі Закону 1988 була скасована та замінена системою, яка передбачала фіксовану плату в розмірі 10 чи 25 болгарських левів та не залежала від розміру вимог (пункт 66 Рішення).

Завдання Суду при розгляді індивідуальних заяв полягає не в абстрактному розгляді національного законодавства, а в перевірці того, в який спосіб воно було застосовано до заявників (див., окрім інших органів, рішення у справі «*McCann and Others v. the United*

	<p><i>Kingdom</i>», 27 вересня 1995 року, § 153, Series A no. 324). Суд не може не підкреслити значну різницю в сумах судового збору, який необхідно сплатити при подачі позовів проти держави відповідно до Закону 1988, зі змінами, внесеними у 2008 році, і тими сумами у справах, розгляд яких відбувається на підставі загального деліктного законодавства відповідно до Закону 1951 (4 % від пред'явленої суми) (пункт 67 Рішення).</p> <p>Хоча вимоги заявників і були визнані завищеними, Суд у цій справі вважає, що в результаті накладення на заявників обов'язку сплатити судовий збір у розмірі більшому, ніж присуджена компенсація, вони фактично сплатили більше половини загальної присудженої їм суми компенсації, що включала в себе встановлений законом відсоток, і у зв'язку з цим заявники, чий спір проти держави було вирішено на їхню користь, зазнали непропорційного обмеження у своєму праві на доступ до суду (пункт 68 Рішення).</p>
Констатоване порушення (стаття):	Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) стосовно судових витрат, які заявники зобов'язані сплатити.

Огляд рішень Європейського суду з прав людини. Рішення за період з 30.03.2020 по 03.04.2020 / Відпов. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Д. П. Мордас, Р. Ш. Бабанли. – Київ, 2020. – Вип. 13. – 16 стор.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема й їх переклад, здійснюється працівниками департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>,

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснюється з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер та не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua